

ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

บรรณวุฒิ สายะสนธิ

บทคัดย่อ

โรคปากและเท้าเปื่อยเป็นโรคติดต่อรุนแรงในปศุสัตว์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายเชิงเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะในโคนม การควบคุมและป้องกันโรคที่ได้ผล มักขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการควบคุมและป้องกันโรคของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในฟาร์ม ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงพรรณนา จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 260 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและเปรียบเทียบ และศึกษาความสัมพันธ์โดยวิธีทางสถิติใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธี Spearman's correlation coefficient ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีความรู้และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยอยู่ในระดับดี ทักษะในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยอยู่ในระดับเป็นกลาง เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่มีประสบการณ์การเลี้ยงโคนม และขนาดฟาร์มโคนมที่แตกต่างกัน มีความรู้ในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมพบว่า ความรู้และทักษะ ความรู้และพฤติกรรม และทักษะและพฤติกรรมการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยมีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อวิเคราะห์รายข้อแบบสอบถามทักษะ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมบางส่วนมีทักษะดีในเชิงลบ ได้แก่ การรับขายโคนมที่ป่วยด้วยโรคปากและเท้าเปื่อยออกจากฝูง การไม่แยกเลี้ยงโคนมตัวใหม่และตรวจโรคก่อนนำเข้าร่วมฝูง และการฉีดวัคซีนไม่ให้ผลในการป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรในพื้นที่อำเภอกำแพงแสนส่วนใหญ่มีความรู้และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยอยู่ในระดับดี แต่มีทักษะในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยอยู่ในระดับเป็นกลาง ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและปรับเปลี่ยนทักษะในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยให้มีระดับที่ดีขึ้นเพื่อให้การควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยในพื้นที่อำเภอกำแพงแสนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: ความรู้ ทักษะ พฤติกรรม การควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

เลขทะเบียนวิชาการ: 64(2)-0116(7)-156

สำนักงานปศุสัตว์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อีเมล: taba_9191@hotmail.com

Knowledge, attitude and practice on foot and mouth disease control and prevention of dairy farmers in Kamphaeng Saen district, Nakhon Pathom province

Bannawut Sayasonthi

Abstract

Foot and mouth disease (FMD) is a severely contagious disease in livestock industry which causes tremendous damage in term of economics and socials especially in dairy cattle. Effective ways of control and prevention usually rely on farmer's practice to control and prevention against the disease in their farms. The objective of this study aims at acquiring knowledge, attitude and practice on foot and mouth disease control and prevention of dairy farmers in Kamphaeng Saen district, Nakhon Pathom province by using descriptive statistics method on a group of 260 purposive samplings. Data collecting were done by using questionnaires. Data analysis were done by using descriptive statistics and comparison. Their relations were studied with statistical method using correlation coefficient by Spearman's correlation coefficient way. The results showed that dairy farmer's knowledge and practice on control and prevention against FMD were in a good level. In term of attitude towards control and prevention against FMD were in a medium level. The study revealed that dairy farmers with different experiences and different farm capacity have statistical significance differences to their knowledge towards control and prevention against FMD. In term of relations analysis between knowledge, attitude and practice on foot and mouth disease control and prevention of dairy farmers found that knowledge and attitude, knowledge and practice, and attitude and practice on foot and mouth disease control and prevention have statistical significantly positive relations in a low level. When analysis on attitude questionnaire were done one by one, the results showed that some of the dairy farmers had negative attitude, such as selling off cattle with FMD from their herds, dissepations of new cattle members from the herd, no disease examination before entering to their herd ineffective vaccination against FMD. From the study, it showed that most farmers in Kamphaeng Saen district had high level of knowledge and practice on foot and mouth disease control and prevention but medium level in their attitude. Thus, positive changes in attitude towards control and prevention against FMD should be promoted in order to upgrade skills of control and prevention against FMD in Kamphaeng Saen district to a higher level of efficiency and effectiveness.

Keywords: knowledge, attitude, practice, foot and mouth disease control and prevention, dairy farmers

Research paper number: 64(2)-0116(7)-156

Kamphaeng Saen district livestock office, Nakhon Pathom province. e-mail: taba_9191@hotmail.com

บทนำ

โรคปากและเท้าเปื่อย หรือ Foot and Mouth Disease (FMD) เป็นโรคติดต่อที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วในสัตว์ปีกทุกชนิด ทั้งสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่า เป็นโรคประจำถิ่นในประเทศไทยเช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ (King, 2013) และสร้างความเสียหายอย่างมากต่อเกษตรกรและเศรษฐกิจของประเทศ โรคปากและเท้าเปื่อยมีสาเหตุมาจากเชื้อ Foot-and-Mouth disease virus (FMDV), Genus Aphthovirus, Family Picornaviridae (King, 2000) อาการที่สำคัญ ได้แก่ เกิดตุ่มน้ำใสที่ปาก เหงือก และลิ้น บริเวณก้นเท้ามีแผล มีไข้สูง สัตว์กินอาหารได้น้อย อ่อนแอ จนกระทั่งตายเนื่องจากมีโรคแทรกซ้อน เชื้อ FMDV จำแนกออกเป็น 7 ซีโรไทป์ ได้แก่ ซีโรไทป์ O, A, C, Asia1, SAT1, SAT2 และ SAT3 ในประเทศไทยพบรายงานการระบาดของ 3 ซีโรไทป์ ได้แก่ ซีโรไทป์ A, O และ Asia1 (อำพัน และวารากร, 2549; นิรันดร และจิระ, 2541) อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบการระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อยในโคนมต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ปี 2560-2563 แม้ว่ากรมปศุสัตว์จะมีมาตรการในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโดยควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ และการฉีดวัคซีนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสัตว์ แต่การระบาดของโรคที่พบติดต่อกันทุกปี อาจมีปัจจัยอื่นที่เป็นสาเหตุทำให้การควบคุมและป้องกันโรคในฟาร์มไม่ดีพอ ทั้งนี้การควบคุมและป้องกันโรคจะประสบผลสำเร็จได้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือที่ดีทั้งจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดต้องมีความรู้และทัศนคติที่ดีจึงจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งตามแนวคิดของบลูม (Bloom, 1964) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมหรือการปฏิบัติว่าทัศนคติเป็นตัวเร่งให้เกิดการปฏิบัติและความรู้จะไม่ถูกนำมาใช้หรือลงมือปฏิบัติจนกว่าจะเกิดทัศนคติที่มากพอต่อการปฏิบัติต่างๆ ดังนั้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จะทำให้ทราบสถานะความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรในพื้นที่ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้วางแผน ส่งเสริมให้ความรู้ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคในฟาร์มให้ดีขึ้นและถูกต้องยิ่งขึ้น

อุปกรณ์และวิธีการ

ขอบเขตการศึกษาและการเก็บข้อมูล

ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนตุลาคม 2562 ถึง กันยายน 2563 โดยสุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ทำแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลทั้งหมด 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติเชิงพรรณนาเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมกับข้อมูลทั่วไป โดยทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากรหรือกลุ่ม โดยสุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มอย่างเป็นอิสระต่อกัน (Independent Sample t-Test) จากค่าสถิติแบบ t-Test และทดสอบความแตกต่างในกรณีที่ต้องการทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป โดย

ใช้สถิติวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) จากสถิติแบบ F-Test และทดสอบค่าเฉลี่ยความแตกต่างรายคู่โดยวิธี Scheffe อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมโดยใช้การทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธี Spearman's correlation coefficient

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) จากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ทั้งหมดจำนวน 706 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 254 ราย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บตัวอย่างแบบสอบถาม 260 ราย

2. จัดทำแบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 ความรู้ในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ส่วนที่ 3 ทัศนคติในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย และส่วนที่ 4 พฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย

3. ตรวจสอบความเที่ยงตรงทางเนื้อหาและคุณภาพของแบบสอบถามโดยใช้การประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านโรคปากและเท้าเปื่อย จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยการนำไปทดลองใช้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา จำนวน 30 ราย และคำนวณค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient)

4. เก็บข้อมูลโดยการให้เกษตรกรที่เป็นเจ้าของฟาร์มโคนมเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

4.1 ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การเลี้ยงโคนม การได้รับรองฟาร์ม GAP ประวัติการเกิดโรคปากและเท้าเปื่อยในฟาร์ม และขนาดฟาร์มโคนม

4.2 ส่วนที่ 2 ความรู้ในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย มีคำถามจำนวน 11 ข้อ การให้คะแนนแต่ละข้อ โดยตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน จัดกลุ่มระดับความรู้เกี่ยวกับการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยเป็น 3 ระดับ จากการคำนวณหาความกว้างของอันตรภาคชั้น คือ (คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด) / จำนวนระดับการประเมิน

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = (1 - 0) / 3 = 0.33$$

ดังนั้น จำแนกระดับความรู้ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับความรู้ดี ช่วงคะแนนเฉลี่ย 0.67 - 1.00

ระดับความรู้ปานกลาง ช่วงคะแนนเฉลี่ย 0.34 - 0.66

ระดับความรู้ไม่ดี ช่วงคะแนนเฉลี่ย 0.00 - 0.33

4.3 ส่วนที่ 3 ทัศนคติในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย มีคำถามเชิงบวกและเชิงลบ จำนวน 9 ข้อ กำหนดคำตอบในแต่ละข้อเป็น 5 ระดับความคิดเห็น ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ให้คะแนนระดับความคิดเห็น ดังนี้

ระดับความคิดเห็น	คะแนน	
	ทัศนคติเชิงบวก	ทัศนคติเชิงลบ
มากที่สุด	5	1
มาก	4	2
ปานกลาง	3	3
น้อย	2	4
น้อยที่สุด	1	5

จัดกลุ่มระดับทัศนคติในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยเป็น 3 กลุ่ม แปลผลระดับการประเมินโดยใช้ค่าเฉลี่ย 3 ระดับ จากการคำนวณหาความกว้างของอันตรภาคชั้น คือ (คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด) / จำนวนระดับการประเมิน

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = (5 - 1) / 3 = 1.33$$

ดังนั้น จำแนกระดับทัศนคติออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับทัศนคติเป็นบวก ช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.67 – 5.00

ระดับทัศนคติเป็นกลาง ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.34 – 3.66

ระดับทัศนคติเป็นลบ ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.33

4.4 ส่วนที่ 4 พฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย มีคำถามเชิงบวกและเชิงลบ จำนวน 9 ข้อ กำหนดคำตอบในแต่ละข้อเป็น 3 ระดับพฤติกรรม ได้แก่ ทำทุกครั้ง ทำบางครั้ง ไม่เคยทำ ให้คะแนนระดับพฤติกรรม ดังนี้

ระดับพฤติกรรม	คะแนน	
	พฤติกรรมเชิงบวก	พฤติกรรมเชิงลบ
ทำทุกครั้ง	2	0
ทำบางครั้ง	1	1
ไม่เคยทำ	0	2

แปลผลระดับการประเมินโดยใช้ค่าเฉลี่ย 3 ระดับ จากการคำนวณหาความกว้างของอันตรภาคชั้น คือ (คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด) / จำนวนระดับการประเมิน

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = (2 - 0) / 3 = 0.66$$

ดังนั้น จำแนกระดับพฤติกรรมออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

พฤติกรรมการควบคุมและป้องกันโรคดี ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.34 – 2.00

พฤติกรรมการควบคุมและป้องกันโรคปานกลาง ช่วงคะแนนเฉลี่ย 0.67 – 1.33

พฤติกรรมการควบคุมและป้องกันโรคไม่ดี ช่วงคะแนนเฉลี่ย 0.00 – 0.66

5. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติเชิงพรรณนาเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผลระดับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมด้วยค่าเฉลี่ย

วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การเลี้ยงโคนม การได้รับรองฟาร์ม GAP ประวัติการเกิดโรคปากและเท้าเปื่อยในฟาร์ม และขนาดฟาร์มโคนม โดยทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากรหรือกลุ่ม โดยใช้สถิติแบบ t-Test หรือ F-Test กรณีที่ผลการทดสอบสถิติ F-Test พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะดำเนินการทดสอบค่าเฉลี่ยความแตกต่างรายคู่โดยวิธี Scheffe และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมโดยใช้การทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธี Spearman's correlation coefficient แปลผลระดับของความสัมพันธ์อ้างอิงตาม Schober et al. (2018) ดังนี้ 0.90-1.00, 0.70-0.89, 0.40-0.69, 0.11-0.39 และ 0.00-0.10 หมายถึงมีความสัมพันธ์กันสูงมาก สูง ปานกลาง ต่ำ และต่ำมากหรือมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ตามลำดับ

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 57.70 มีอายุระหว่าง 41-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.20 การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาหรือ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 46.50 ประสบการณ์การเลี้ยงโคนมส่วนใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า 9 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.50 การได้รับรองฟาร์ม GAP คิดเป็นร้อยละ 71.50 ส่วนใหญ่ไม่เคยมีประวัติการเกิดโรคปากและเท้าเปื่อยในฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 85.00 และขนาดฟาร์มโคนมเป็นขนาดกลาง คิดเป็นร้อยละ 62.30 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม (n = 260)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	150	57.70
หญิง	110	42.30
อายุ		
18-30 ปี	34	13.10
31-40 ปี	96	36.90
41-60 ปี	120	46.20
มากกว่า 60 ปี	10	3.80
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	93	35.80
มัธยมศึกษา หรือ ปวช.	121	46.50
อนุปริญญา หรือ ปวส.	36	13.80
ปริญญาตรีและสูงกว่า	10	3.80

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์การเลี้ยงโคนม		
น้อยกว่า 3 ปี	26	10.00
3-6 ปี	83	31.90
7-9 ปี	38	14.60
มากกว่า 9 ปี	113	43.50
การได้รับรองฟาร์ม GAP		
ได้รับรองฟาร์ม GAP	186	71.50
ไม่ได้รับรองฟาร์ม GAP	74	28.50
ประวัติการเกิดโรค FMD ในฟาร์ม		
เคยมีประวัติการเกิดโรค FMD ในฟาร์ม	39	15.00
ไม่เคยมีประวัติการเกิดโรค FMD ในฟาร์ม	221	85.00
ขนาดฟาร์มโคนม		
ขนาดเล็ก (1-20 ตัว)	98	37.70
ขนาดกลาง (21-100 ตัว)	162	62.30

จากการศึกษาระดับความรู้ในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 260 ราย มีคำถามจำนวน 11 ข้อ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม มีความรู้อยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับความรู้ในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย เท่ากับ 0.81 (SD=0.16) โดยมีเกษตรกรที่มีความรู้ระดับดี ปานกลาง และไม่ดี จำนวน 209 (80.38%), 47 (18.08%) และ 4 (1.54%) ราย ตามลำดับ (ตารางที่ 5 และ 2)

ระดับทัศนคติในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 260 ราย มีคำถามเชิงบวกและเชิงลบ รวมจำนวน 9 ข้อ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีทัศนคติอยู่ในระดับเป็นกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับทัศนคติในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย เท่ากับ 3.40 คะแนน (SD=0.62) และมีเกษตรกรที่มีทัศนคติระดับเป็นบวก เป็นกลาง และเป็นลบ จำนวน 62 (23.85%), 179 (68.85%) และ 19 (7.30%) ราย ตามลำดับ (ตารางที่ 5 และ 3)

ระดับพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 260 ราย มีคำถามเชิงบวกและเชิงลบ รวมจำนวน 9 ข้อ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีพฤติกรรมอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนระดับพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย เท่ากับ 1.39 คะแนน (SD=0.28) และมีเกษตรกรที่มีพฤติกรรมระดับดี ปานกลาง และไม่ดี จำนวน 135 (51.92%), 121 (46.54%) และ 4 (1.54%) ราย ตามลำดับ (ตารางที่ 5 และ 4)

ตารางที่ 2 ความรู้ในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอ
กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม (n = 260)

คำถาม	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ)	
	ตอบถูก	ตอบผิด
1. โรคปากและเท้าเปื่อยมีสาเหตุจากการติดเชื้อแบคทีเรีย	207 (79.60)	53 (20.40)
2. โรคปากและเท้าเปื่อยเป็นโรคที่เป็นได้เฉพาะโค-กระบือเท่านั้น	180 (69.20)	80 (30.80)
3. โคที่เป็นโรคปากและเท้าเปื่อยมีรอยโรคคือมีตุ่มใสที่ริมฝีปาก เหงือก ลิ้น ไรกีบ และเต้านม	237 (91.20)	23 (8.80)
4. เชื้อที่ก่อโรคปากและเท้าเปื่อยขับออกจากร่างกายสัตว์ป่วยทางน้ำนมและน้ำเชื้อจากพ่อพันธุ์ได้	195 (75.00)	65 (25.00)
5. ยานพาหนะ คน นก หนู สุนัข และแมลง เป็นพาหะนำโรคปากและเท้าเปื่อยได้	234 (90.00)	26 (10.00)
6. เมื่อพบว่าโคนมบางตัวในฟาร์มแสดงอาการโรคปากและเท้าเปื่อยจะต้องรีบแยกโคป่วยออกมาเลี้ยงอีกคอกต่างหาก	234 (90.00)	26 (10.00)
7. วัคซีนที่ใช้ป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยควรฉีดครั้งแรกให้ลูกโคอายุ 8 เดือนขึ้นไป	227 (87.30)	33 (12.70)
8. การฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยให้โคนมตามคำแนะนำของกรมปศุสัตว์ ให้ฉีดตัวละ 1 ซีซี เข้าใต้ผิวหนัง	221 (85.00)	39 (15.00)
9. โคนมที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยครั้งแรกในชีวิต ควรจะฉีดกระตุ้นอีกครั้งห่างจากครั้งแรก 6 เดือน	178 (68.50)	82 (31.50)
10. พื้นที่ที่มีการระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อยควรฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยปีละครั้งก็เพียงพอ	214 (82.30)	46 (17.70)
11. โคนมที่ได้รับการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยแล้ว จะไม่ติดเชื้อและเป็นโรคปากและเท้าเปื่อยเมื่อมีการระบาดของโรคในพื้นที่	202 (77.70)	58 (22.30)

ตารางที่ 3 ทักษะคติในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอ
กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม (n = 260)

คำถาม	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เชิงบวก					
1. ท่านคิดว่าการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อล้างทำความสะอาดคอกและอุปกรณ์จะช่วยลดความเสี่ยงต่อการระบาดของโรค	76 (29.20)	118 (45.40)	55 (21.20)	8 (3.10)	3 (1.20)
2. ท่านคิดว่า การขออนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้า-ออกฟาร์มของท่านได้ จะมีความเสี่ยงสูงที่บุคคลภายนอกนั้นจะนำเชื้อโรคปากและเท้าเปื่อยมาแพร่กระจายในฟาร์มโคนมของท่าน	68 (26.20)	115 (44.20)	64 (24.60)	12 (4.60)	1 (0.40)
3. ท่านคิดว่า การเสียเงินเพิ่มมากขึ้นในการทำฟาร์มให้ได้มาตรฐาน ทำรั้วล้อมรอบฟาร์ม มีการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อภายในฟาร์ม จำกัดไม่ให้บุคคลภายนอกและยานพาหนะเข้าฟาร์มดีกว่าเมื่อมีโรคปากและเท้าเปื่อยระบาดในฟาร์มแล้วต้องสูญเสียโคนมและสูญเสียรายได้	83 (31.90)	113 (43.50)	50 (19.20)	10 (3.80)	4 (1.50)
เชิงลบ					
1. ท่านคิดว่า ถ้าจ้างเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ว่าโคนมในฟาร์มของท่านเป็นโรคปากและเท้าเปื่อยจะทำให้ท่านขาดรายได้ เพราะต้องหยุดส่งนม	27 (10.40)	61 (23.50)	37 (14.20)	84 (32.30)	51 (19.60)

คำถาม	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2. ท่านคิดว่าไม่มีความจำเป็นต้องทำคอกลีตว์ป่วยแยกต่างหากเพราะเป็นการเพิ่มภาระของท่าน	13 (5.00)	92 (35.40)	71 (27.30)	42 (16.20)	42 (16.20)
3. ท่านคิดว่า การรีบขายโคนมที่ป่วยเป็นโรคปากและเท้าเปื่อยออกจากฝูง จะลดการแพร่ระบาดและติดเชื้อโรภายในฝูงของท่าน	36 (13.80)	84 (32.30)	81 (31.20)	33 (12.70)	26 (10.00)
4. ท่านคิดว่าไม่จำเป็นต้องมีการแยกเลี้ยงโคนมตัวใหม่และตรวจโรคสัตว์ ก่อนนำเข้ารวมฝูงเพราะมีความยุ่งยากและเสียเวลา	31 (11.90)	103 (39.60)	63 (24.20)	41 (15.80)	22 (8.50)
5. ท่านคิดว่าการฉีดหรือไม่ฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยก็มีผลเหมือนกันเพราะเมื่อมีการระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อยแล้วฟาร์มของท่านก็เป็นโรคปากและเท้าเปื่อยเหมือนกัน	26 (10.20)	84 (32.30)	94 (36.20)	45 (17.30)	11 (4.20)
6. ท่านคิดว่า การฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยจะทำให้แม่โคแห้งได้	25 (9.60)	79 (30.40)	84 (32.30)	57 (21.90)	15 (5.80)

ตารางที่ 4 พฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอ กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม (n = 260)

คำถาม	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ)		
	ทำทุกครั้ง	ทำบางครั้ง	ไม่เคยทำ
เชิงบวก			
1. เมื่อท่านพบว่าโคนมในฟาร์มของท่านมีอาการของโรคปากและเท้าเปื่อยท่านจะรีบแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ทันที	206 (79.20)	36 (13.80)	18 (6.90)
2. เมื่อท่านพบว่าโคนมในฟาร์มของท่านแสดงอาการป่วยท่านจะรีบนำโคป่วยออกไปแยกเลี้ยงต่างหาก	130 (50.00)	119 (45.80)	11 (4.20)
3. ท่านมีการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อในการล้างทำความสะอาดอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้กับโคนม หลังจากการทำงานเสร็จ	112 (43.10)	143 (55.00)	5 (1.90)
4. ท่านมีการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อที่ยานพาหนะทุกคันก่อนเข้าฟาร์ม	90 (34.60)	157 (60.40)	13 (5.00)
5. ก่อนที่ท่านจะซื้อโคนมตัวใหม่เข้าฝูงท่านจะตรวจสอบประวัติที่มาของโคตัวนั้นจนมั่นใจว่าปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย	128 (49.20)	112 (43.10)	20 (7.70)
6. โคนมในฟาร์มของท่านได้รับการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยอย่างสม่ำเสมอทุก 4 เดือน	198 (76.20)	52 (20.00)	10 (3.80)
เชิงลบ			
1. เมื่อท่านพบว่าโคนมในฟาร์มของท่านเป็นโรคปากและเท้าเปื่อยท่านจะรีบขายโคนมของท่านไปยังฟาร์มอื่น	148 (56.90)	65 (25.00)	47 (18.10)
2. ท่านมักอนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้า-ออกฟาร์มของท่านได้	59 (22.70)	158 (60.80)	43 (16.50)
3. เมื่อมีการซื้อโคนมตัวใหม่มาท่านจะนำโคนมตัวนั้นเข้าร่วมฝูงทันทีโดยไม่มีกักแยก	61 (23.50)	134 (51.50)	65 (25.00)

ตารางที่ 5 ภาพรวมคะแนนเฉลี่ยและระดับความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม (n = 260)

กลุ่มศึกษา	จำนวนเกษตรกรที่ได้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ)			คะแนน	
	ดี/เป็นบวก	ปานกลาง/เป็นกลาง	ไม่ดี/เป็นลบ	Mean±SD	ระดับ
ความรู้	209 (80.38)	47 (18.08)	4 (1.54)	0.81±0.16	ดี
ทักษะคติ	62 (23.85)	179 (68.85)	19 (7.30)	3.40±0.62	เป็นกลาง
พฤติกรรม	135 (51.92)	121 (46.54)	4 (1.54)	1.39±0.28	ดี

SD: standard deviation (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรกับข้อมูลทั่วไป โดยใช้สถิติ t-test หรือ F-test พบว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์การเลี้ยงโคนมน้อยกว่า 3 ปี มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ต่ำกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์การเลี้ยงโคนม มากกว่า 9 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเกษตรกรที่มีขนาดฟาร์มโคนมขนาดเล็ก (1-20 ตัว) มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ต่ำกว่าเกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดกลาง (21-100 ตัว) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามกลุ่มข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	คะแนนเฉลี่ย±SD		
		ความรู้	ทักษะคติ	พฤติกรรม
เพศ				
ชาย	150	0.82±0.16	3.38±0.60	1.40±0.28
หญิง	110	0.80±0.16	3.42±0.65	1.36±0.28
อายุ				
18 – 30 ปี	34	0.77±0.17	3.44±0.64	1.34±0.33
31 – 40 ปี	96	0.83±0.15	3.39±0.69	1.40±0.29
41 – 60 ปี	120	0.82±0.16	3.40±0.58	1.38±0.25
มากกว่า 60 ปี	10	0.79±0.16	3.34±0.39	1.41±0.34
ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษา	93	0.81±0.17	3.36±0.51	1.37±0.25
มัธยมศึกษา หรือ ปวช.	121	0.81±0.15	3.45±0.67	1.42±0.29
อนุปริญญา หรือ ปวส.	36	0.84±0.11	3.28±0.67	1.35±0.26
ปริญญาตรีและสูงกว่า	10	0.76±0.23	3.59±0.71	1.27±0.36

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	คะแนนเฉลี่ย±SD		
		ความรู้	ทัศนคติ	พฤติกรรม
ประสบการณ์การเลี้ยงโคนม				
น้อยกว่า 3 ปี	26	0.74±0.17 ^a	3.65±0.47	1.38±0.33
3 – 6 ปี	83	0.79±0.16	3.42±0.58	1.34±0.30
7– 9 ปี	38	0.83±0.13	3.53±0.57	1.51±0.28
มากกว่า 9 ปี	113	0.81±0.16 ^b	3.29±0.68	1.38±0.24
การได้รับรองฟาร์ม GAP				
ได้รับรองฟาร์ม GAP	186	0.82±0.15	3.41±0.63	1.38±0.28
ไม่ได้รับรองฟาร์ม GAP	74	0.88±0.18	3.35±0.59	1.40±0.28
ประวัติการเกิดโรค FMD ในฟาร์ม				
เคยเกิดโรค FMD ในฟาร์ม	39	0.82±0.13	3.55±0.67	1.41±0.28
ไม่เคยเกิดโรค FMD ในฟาร์ม	221	0.81±0.16	3.37±0.61	1.38±0.28
ขนาดฟาร์มโคนม				
ขนาดเล็ก (1– 20 ตัว)	98	0.78±0.18 ^a	3.45±0.62	1.35±0.32
ขนาดกลาง (21– 100 ตัว)	162	0.84±0.18 ^b	3.37±0.62	1.41±0.25

^{ab} ที่ต่างกันโดยมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พบว่าความรู้และทัศนคติ ความรู้และพฤติกรรม และทัศนคติและพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยมีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.175, 0.349 และ 0.340 ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

	ความรู้	ทัศนคติ	พฤติกรรม
ความรู้	1.000	0.175*	0.349*
ทัศนคติ		1.000	0.340*
พฤติกรรม			1.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วิจารณ์

การศึกษาในครั้งนี้พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่มีความรู้ในการควบคุมป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับการศึกษาของอภัย (2555) ที่ทำการศึกษาคำถามเกี่ยวกับทัศนคติ และการปฏิบัติในการป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยในโคนมของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่าผู้เกี่ยวข้องส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับ

การศึกษาของวัฒนวิทย์ และวิภาพร (2560) ที่ทำการศึกษาความรู้ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของผู้ที่นำโค กระบือเข้าตลาดนัดค้าสัตว์ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 6 ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคมีความรู้อยู่ในระดับดี และการศึกษาของจารุพรรณ และจินตนา (2564) ได้ศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยในโคนมของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาระดับความรู้ที่อยู่ในระดับดี ถึงแม้ว่าจะแนความรู้ส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับดี หากพิจารณาคะแนนเฉลี่ยของการตอบแบบสอบถามรายข้อ พบว่าเกษตรกรบางส่วนยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยที่ไม่ถูกต้อง อาทิ เกษตรกรเข้าใจว่าโคนมที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยครั้งแรกในชีวิตแล้ว ควรจะได้รับการกระตุ้นอีกครั้งห่างจากครั้งแรก 6 เดือน ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยครั้งแรกของสัตว์ควรจะได้รับกระตุ้นห่างจากครั้งแรกประมาณ 1 เดือน ต่อจากนั้นควรฉีดวัคซีนกระตุ้นซ้ำทุกๆ 4-6 เดือน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้สัตว์มีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี (สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์, 2564) และเกษตรกรยังมีความเข้าใจว่าโรคปากและเท้าเปื่อยเป็นโรคที่เป็นได้เฉพาะโค-กระบือเท่านั้น แต่ข้อเท็จจริงแล้วเชื้อไวรัสโรคปากและเท้าเปื่อยสามารถก่อโรคได้ในสัตว์เกือบทุกชนิด (King, 2013)

การศึกษาด้านพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับหลายการศึกษา ได้แก่ การศึกษาของศิษฐ์ และโรจน์ชนะ (2557) ที่ได้ศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคอยู่ในระดับดี การศึกษาของจารุพรรณ และจินตนา (2564) ได้ศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยในโคนมของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ซึ่งผลการศึกษาระดับพฤติกรรมของเกษตรกรอยู่ในระดับดี และการศึกษาของ วัฒนวิทย์ และวิภาพร (2560) ได้ศึกษาความรู้ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของผู้ที่นำโค กระบือเข้าตลาดนัดค้าสัตว์ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 6 พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคมีพฤติกรรมอยู่ในระดับดี อย่างไรก็ตามแม้ว่าจากการศึกษาครั้งนี้ เกษตรกรมีพฤติกรรมโดยรวมอยู่ในระดับดี แต่ก็พบว่าเกษตรกรบางส่วนมีพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ การขายโคนมที่เป็นโรคปากและเท้าเปื่อยออกจากฟาร์มของตน และการไม่กักแยกโคนมตัวใหม่ก่อนนำเข้าร่วมฝูง ซึ่งจากพฤติกรรมดังกล่าวนี้อาจส่งผลให้มีการนำเชื้อไวรัสโรคปากและเท้าเปื่อยเข้าสู่ฟาร์มและแพร่กระจายเชื้อไวรัสจากฟาร์มของตนไปยังฟาร์มเกษตรกรรายอื่นได้

จากการเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม พบว่าในกลุ่มเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมมากกว่า 9 ปีขึ้นไปมีระดับความรู้สูงกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมน้อยกว่า 3 ปี และเกษตรกรที่มีฟาร์มโคนมขนาดกลาง (21-100 ตัว) มีระดับความรู้สูงกว่าเกษตรกรที่มีฟาร์มโคนมขนาดเล็ก (1-20 ตัว) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมหลายปีย่อมมีโอกาสสะสมความรู้ที่เกี่ยวกับการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยจากแหล่งต่างๆ มากกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ น้อยกว่า และจากข้อมูลการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์การเลี้ยงโคนมมากกว่า 9 ปี ร้อยละ 72.57

(82/113) มีฟาร์มโคนมขนาดกลาง จึงทำให้กลุ่มเกษตรกรที่มีฟาร์มโคนมขนาดกลางมีความรู้มากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีฟาร์มโคนมขนาดเล็กตามไปด้วย

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และทัศนคติ ความรู้และพฤติกรรม และทัศนคติและพฤติกรรมการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย พบว่ามีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาของจารุพรรณ และจินตนา (2564) พบว่าความรู้กับทัศนคติ และความรู้กับพฤติกรรมป้องกันและควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับต่ำ ถึงแม้ว่าจากการศึกษานี้จะมีความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมในระดับต่ำ แต่หากมีการปรับระดับทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมให้มีทัศนคติเชิงบวกให้สูงขึ้น อาจทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสนมีพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยได้ดียิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาโดยรวมบ่งชี้ว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่มีความรู้และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยในระดับดี แต่มีทัศนคติในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยระดับเป็นกลาง ดังนั้นควรมีการส่งเสริมการปรับทัศนคติในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยโดยเฉพาะการป้องกันโรคในฟาร์มโดยการฉีดวัคซีนในโคนมตามโปรแกรมที่กรมปศุสัตว์กำหนด การแยกกักสัตว์ตัวใหม่เพื่อสังเกตอาการและตรวจโรคก่อนนำเข้าร่วมฝูง และการป้องกันการแพร่กระจายของโรคปากและเท้าเปื่อยในโคนมโดยไม่เคลื่อนย้ายสัตว์ป่วยออกจากฟาร์ม ส่งผลให้พฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมดียิ่งขึ้น ทำให้การควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามไปด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กลุ่มพัฒนาสุขภาพสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครปฐม เจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันตก เจ้าหน้าที่ส่วนสุขภาพสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์เขต 7 อาจารย์ ดร.สมชาย ลักขณานุรักษ์ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมที่ให้ความรู้ คำแนะนำเกี่ยวกับการควบคุมป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทุกท่านในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และเจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมที่สนับสนุนการทำงานในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

จารุพรรณ จันทร์ดา และจินตนา ตันเวชศิลป์. 2564. ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคปากและควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยในโคนมของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย.
นรินทร์ เอื้องตระกูลสุข และจิระ สรนุวัตร. 2541. แอนติบอดีต่อโรคปากเท้าเปื่อยของโค-กระบือที่เคลื่อนย้ายผ่านจุดตรวจสัตว์ อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง ในรายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา. หน้า 1-5.

- วัฒน์วิทย์ นาคด้อย และวิภาพร เพ็องพุง. 2560. การศึกษาความรู้ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคปากและ
เท้าเปื่อยของผู้ที่นำโค กระบือเข้าตลาดนัดค้าสัตว์ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 6. [Online] Available: <http://region6.dld.go.th/webnew/pdf/z5.pdf>. สืบค้น 4 เมษายน 2563.
- ศิษฏ์ เปรมัชเชียร และโรจน์ชนะ ปรากฏชื่อ. 2557. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุม
โรคปากและเท้าเปื่อยของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย. [Online] Available:
http://dcontrol.dld.go.th/dcontrol/images/km/research/2015_3_16KAPFMDR2-2.pdf.
สืบค้น 4 เมษายน 2563.
- สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์ กรมปศุสัตว์. 2564. โปรแกรมการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยในโคนม. [Online]
Available: <http://biologic.dld.go.th>. สืบค้น 16 พฤศจิกายน 2564.
- อภัย สุทธิสังข์. 2555. การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติในการป้องกันโรคปาก
และเท้าเปื่อยในโคนมของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่จังหวัดสระบุรี. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
หลักสูตรนักบริหารระดับสูงสำนักงาน ก.พ. ประจำปี 2555.
- อำพัน ยงพิศาลภพ และวารการ จิตรหลัง. 2549. การเฝ้าระวังโรคปากเท้าเปื่อยในโคนำเข้าที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
ในรวมผลงานวิชาการที่สำคัญประจำปี 2549 สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์
(เชิดชัย กำวิจิตรรัตนโยธา สุรสิงห์ ศรีจำรูญ และเขาววิทย์ กังแฮ บรรณาธิการ) โรงพิมพ์ชุมนุม
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. หน้า 27-37.
- Bloom, B.S. 1964. Taxonomy of education objective: The classification of educational goals:
Handbook: Affective domain. New York: David Mckay.
- King, A.M.Q. 2000. Picornaviridae (Seventh report of the International Committee for the Taxonomy
of Viruses). In: *Virus Taxonomy: Classification and Nomenclature of Viruses*. (Van
Regenmortel, M.H.V., Fauquet, C.M. and Bishop, D.H.L., eds.) Academic Press: pp. 657-673.
- King, D. 2013. Global Foot and Mouth Disease Situation. [Online] Available: http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/eufmd/docs/FMD_monthly_reports/December_final.pdf.
Accessed Aug 26, 2020.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. 1970. Determining sample size for research activities.
Educational and psychological measurement. 30(3): 607-610.
- Schober, P., Boer, C. and Schwarte, L.A. 2018. Correlation coefficients: Appropriate use and
interpretation. *Anesth Analg*. 126(5): 1763-1768.

ภาคผนวก

แบบสอบถามการวิจัย เรื่องความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยของ
เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย “/” หน้าข้อความที่ท่านเลือกตอบเพียง 1 ข้อ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้ตรงกับข้อเท็จจริงกับเรื่องต่อไปนี้

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. ปัจจุบันท่านมีอายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษา () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษา หรือ ปวช
() อนุปริญญา หรือ ปวส. () ปริญญาตรี และสูงกว่า
4. ประสบการณ์การเลี้ยงโคนม..... ปี
5. ฟาร์มของท่านเป็นฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มหรือไม่ () ได้ () ไม่ได้
6. ฟาร์มของท่านเคยเกิดโรคปากและเท้าเปื่อยหรือไม่ () เคย () ไม่เคย
7. ขนาดฟาร์มโคนม
() ขนาดเล็ก (1-20 ตัว) () ขนาดกลาง (21-100 ตัว) () ขนาดใหญ่ (มากกว่า 100 ตัวขึ้นไป)

ตอนที่ 2 ด้านความรู้

คำชี้แจง: ให้ท่านตอบคำถามต่อไปนี้ หากท่านคิดว่าถูก ให้ท่านทำเครื่องหมาย “/” ในช่อง “ถูกต้อง” หากท่านคิดว่าผิดหรือไม่ถูกให้ท่านทำเครื่องหมาย “/” ในช่อง “ไม่ถูกต้อง”

คำถาม	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. โรคปากและเท้าเปื่อยมีสาเหตุจากการติดเชื้อแบคทีเรีย		
2. โรคปากและเท้าเปื่อยเป็นโรคที่เป็นได้เฉพาะโค-กระบือเท่านั้น		
3. โคที่เป็นโรคปากและเท้าเปื่อยมีรอยโรคคือ มีตุ่มใสที่ริมฝีปาก เหงือก ลิ้น ไรกีบ และเต้านม		
4. เชื้อที่ก่อโรคปากและเท้าเปื่อยขับออกจากร่างกายสัตว์ป่วยทางน้ำนมและน้ำเชื้อจากพ่อพันธุ์ได้		
5. ยานพาหนะ คน นก หนู สุนัข และแมลงเป็นพาหะนำโรคปากและเท้าเปื่อยได้		
6. เมื่อพบว่าโคนมบางตัวในฟาร์มแสดงอาการโรคปากและเท้าเปื่อย จะต้องรีบแยกโคป่วยออกมาเลี้ยงอีกคอกต่างหาก		
7. วัคซีนที่ใช้ป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยควรฉีดครั้งแรกให้ลูกโคอายุ 8 เดือนขึ้นไป		
8. การฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยให้โคนมตามคำแนะนำของกรมปศุสัตว์ ให้ฉีดตัวละ 1 ซีซี เข้าใต้ผิวหนัง		
9. โคนมที่ได้รับการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยครั้งแรกในชีวิต ควรจะฉีดกระตุ้นอีกครั้งห่างจากครั้งแรก 6 เดือน		

คำถาม	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
10. พื้นที่ที่มีการระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อย ควรฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยปีละครั้ง ก็เพียงพอ		
11. โคนมที่ได้รับการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยแล้ว จะไม่ติดเชื้อและเป็นโรคปากและเท้าเปื่อย เมื่อมีการระบาดของโรคในพื้นที่		

ตอนที่ 3 ด้านทัศนคติ

คำชี้แจง: หากท่านเห็นด้วยกับข้อความในระดับใด ให้ท่านทำเครื่องหมาย “/” ในช่องตามระดับที่ท่านเห็นด้วย

คำถาม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านคิดว่าถ้าแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ว่าโคนมในฟาร์มของท่านเป็นโรคปากและเท้าเปื่อย จะทำให้ท่านขาดรายได้เพราะต้องหยุดส่งนม					
2. ท่านคิดว่าไม่มีความจำเป็นต้องทำคอกสัตว์ป่วยแยกต่างหากเพราะเป็นการเพิ่มภาระของท่าน					
3. ท่านคิดว่าการรับขายโคนมที่ป่วยเป็นโรคปากและเท้าเปื่อยออกจากฝูง จะช่วยลดการแพร่ระบาดและการติดเชื้อโรคปากและเท้าเปื่อยภายในฝูงของท่าน					
4. ท่านคิดว่าไม่จำเป็นต้องมีการแยกเลี้ยงโคนมตัวใหม่และตรวจโรคสัตว์ก่อนนำเข้าร่วมฝูง เพราะมีความยุ่งยากและเสียเวลา					
5. ท่านคิดว่าการฉีดหรือไม่ฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยก็มีผลเหมือนกัน เพราะเมื่อเกิดการระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อยแล้ว ฟาร์มของท่านก็เป็นโรคปากและเท้าเปื่อยเหมือนกัน					
6. ท่านคิดว่าการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยจะทำให้แม่โคแห้งได้					
7. ท่านคิดว่าการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อล้างทำความสะอาดคอกและอุปกรณ์ จะลดความเสี่ยงต่อการระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อยในฟาร์มได้					
8. ท่านคิดว่าการให้บุคคลภายนอกเข้า-ออกฟาร์มของท่านได้ จะมีความเสี่ยงสูงที่บุคคลภายนอกนั้นจะนำเชื้อโรคปากและเท้าเปื่อยมาแพร่กระจายในฟาร์มโคนมของท่าน					
9. ท่านคิดว่าการเสียเงินเพิ่มมากขึ้นในการทำฟาร์มให้ได้มาตรฐาน ทำรั้วล้อมรอบฟาร์ม มีการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อภายในฟาร์ม จำกัดไม่ให้บุคคลภายนอกและยานพาหนะเข้าฟาร์ม ดีกว่าเมื่อมีโรคปากและเท้าเปื่อยระบาดในฟาร์มแล้วต้องสูญเสียโคนมและสูญเสียรายได้					

ตอนที่ 4 ด้านพฤติกรรม

คำชี้แจง: จากคำถามด้านล่าง ในฟาร์มของท่านมีการปฏิบัติในระดับใด ให้ท่านทำเครื่องหมาย “/” ในช่องตามระดับที่ท่านได้ปฏิบัติจริง

คำถาม	ทำทุกครั้ง	ทำบางครั้ง	ไม่เคยทำ
1. เมื่อท่านพบว่าโคนมในฟาร์มของท่านมีอาการของโรคปากและเท้าเปื่อยท่านจะรีบแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ทันที			
2. เมื่อท่านพบว่าโคนมในฟาร์มของท่านเป็นโรคปากและเท้าเปื่อย ท่านจะรีบขายโคนมของท่านไปยังฟาร์มอื่น			
3. เมื่อท่านพบว่าโคนมในฟาร์มของท่านแสดงอาการป่วยท่านจะรีบนำโคป่วยออกไปแยกเลี้ยงต่างหาก			
4. ท่านมีการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อในการล้างทำความสะอาดอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้กับโคนมหลังจากการทำงานเสร็จ			
5. ท่านมีการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อที่ยานพาหนะทุกคันก่อนเข้าฟาร์ม			
6. ท่านมักอนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้า-ออกฟาร์มของท่านได้			
7. ก่อนที่ท่านจะซื้อโคนมตัวใหม่เข้าฝูง ท่านจะตรวจสอบประวัติที่มาของโคตัวนั้นจนมั่นใจว่าปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย			
8. เมื่อมีการซื้อโคนมตัวใหม่มา ท่านจะนำโคนมตัวนั้นเข้าร่วมฝูงทันที โดยไม่มีการกักแยก			
9. โคนมในฟาร์มของท่านได้รับการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยอย่างสม่ำเสมอทุก4เดือน			

☺ ขอขอบคุณท่านที่กรุณาใช้เวลาช่วยตอบแบบสอบถาม ☺